

سلسله زاد المؤمن (۳)
سلسله توشه مؤمن (۳)

ورد شبانه روزی
تقديم العلامة الشيخ
د/ عبدالله بن عبدالرحمن الجبرين

نوشته ی خالد الجریسی

ترجمه اسحاق بن عبدالله دبیری

أحمد الله وأشكره وانني خليه وأسفقه واشهد انه لا اله الا الله واليه المرجع والمآب
 ولا نعبد الا اياه واشهد ان محمدا عبده ورسوله صلى الله عليه وسلم وآل وصحبه
 وسعدته فقه قرأت هذه البنداه في الورد المشرع في كل صباح ومساء مما يوجب في
 الاجابة والقبول بينو المشايقه الشايب التي كما تحبب طالبه من عبدة الحق الجريسي
 فوجهه توافعا ومفيدا زعمه من جميعه فقد حركها بعينها النظم بلوا اشتمل
 على الصيغ الثمانية التي هي في جزئها المكتوب خير البراهين فاعلم ان الورد على حسن اختياره
 ونفع العلم به مما يحالوا العلم وحصل العلم بحمد وآل وصحبه
 كتب عبد الله بن عبد الرحمن الجبوري

١٩٤١/٩/١

تقدیم

أَحْمَدُ اللهُ وَأَشْكُرُهُ وَأُتْنِي عَلَيْهِ وَأَسْتَغْفِرُهُ
 وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَلَا رَبَّ لَنَا سِوَاهُ وَلَا
 نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ،
 صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَبَعْدَ:

این کتابچه درباره ی وردها و ذکرهای
 شبانه روزی است که جوان پرهیزکار خالد
 بن عبدالرحمن جریسی از میان اخبار و
 احادیث صحیح نبوی برگزیده و گردآوری
 کرده است و در عین کوتاهی و اختصار،
 بسیار مفید است. محتوای این کتابچه، انباشته
 از اورادی است برگرفته از صحیح ترین
 سنت های رسول الله ﷺ که بهره گرفتن از آن
 ها، ما را از مراجعه به وردهای طولانی
 بی نیاز می کند.

ورد شبانه روزی

۵

خداوند به گردآورنده ی آن پاداش
خیر دهد و اجر او را دوچندان کند و علم
و عمل او را به بالاترین درجه ها برساند.
والله أعلم و صلی الله علی محمد وآله
وصحبه وسلم .

نوشته ی: عبدالله بن عبدالرحمن الجبرین

۱۴۲۱/۹/۱ هـ

مقدمه

الْحَمْدُ لِلَّهِ، فَالِقِ الْإِصْبَاحِ وَجَاعِلِ اللَّيْلِ
 سَكَنًا، رَازِقِ الْعِبَادِ فَمَا لِأَحَدٍ مِنْهُمْ عَنْهُ غِنَى،
 لَنَا الْفَقْرُ إِلَيْهِ وَعَتْنَا لَهُ الْعَيْ وَكَهُ الدَّوَامُ وَلَنَا الْفَنَاءُ
 وَكَهُ الْكَمَالُ وَالتَّقْصُ عِنْدَنَا أَحْمَدُهُ سُبْحَانَهُ سِرًّا
 وَعَلَانًا وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ
 لَهُ، تَوْحِيدًا مُتَقَنًا، أَدَّخَرَهُ لِيَوْمِ التَّوْحِيدِ فِيهِ خَيْرٌ
 مُفْتَتَنِي وَأَشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنَا مُحَمَّدًا عَبْدَهُ وَرَسُولَهُ،
 سَيِّدُ الْأَصْفِيَاءِ الْأَمَنَّا، الْقَائِلُ: «بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ
 الصَّالِحَةِ فِتْنًا...»^(١)، خَيْرٌ مَنْ بَادَرَ لِذِكْرِ رَبِّهِ إِذَا
 أَصْبَحَ الصُّبْحُ وَإِذَا الْمَسَاءُ دَنَا، مَنْ أَتَمَّ اللَّهُ بِهِ
 نُورَ الْإِسْلَامِ وَطَمَسَ بَدْعَوْتِهِ ظِلَامَ الشِّرْكِ
 طَمَسًا . صَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمْ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ
 وَصَحْبِهِ أَتْوَارِ الضُّحَى وَمَصَابِيحِ الدُّجَى، مَا
 أَصْبَحَ صَبِيحٌ أَوْ مَسَاءٌ أَمْسَى وَبَعْدُ:

سپاس خدایی راست که صبح را
بشکافت و شب را برای آرامش آفرید. روزی
دهنده ی بندگان است و هیچ کس از او
بی نیاز نیست. ما فقیر اوییم و او بی نیاز از
ماست. او همیشه زنده است و ما خواهیم مرد؛
او کامل است و ما ناقص. او را در نهان و
آشکار سپاس گوئیم. گواهی می دهیم که او
یگانه است و هیچ شریکی ندارد. یگانگی
محکم و استوار برای اوست که ذخیره ی روز
قیامت است. گواهی می دهیم که محمد بنده و
فرستاده ی اوست؛ سید و سرور نیکان و
برگزیدگان و راستگویان است که فرمود: به
سوی اعمال صالح و نیک بشتابید، پیش از این
که آشوب و فتنه برپا شود.

بهترین شتابنده به سوی خدا در حال آمدن صبح و شام، کسی است که به ذکر خدا بپردازد، کسی که خدا نور اسلام را بر او تابانده و با دعوت او به سوی خود، تاریکی شرک را از یاد و اندیشه اش پنهان کرده است. و اما چون شتافتن به سوی کار خیر، فرجامی نیک در بر خواهد داشت و شریعت درخشان اسلام، برای ذکرهای صبح و شام، پاداشی بزرگ در نظر گرفته است، نگارنده این سطور صحیح ترین ذکرهای شبانه روزی را به ترتیب زمان ذکر آن ها به صورتی سهل و آسان گردآوری و بیان کرده است تا حفظ و حمل آن میسر باشد و خواننده بتواند ظرف چند لحظه همه ی آن ها را بر زبان آورد.

این اوراد و اذکار پس از مقدمه به دو فصل تقسیم شده است:

اول - ذکرهایی که در هر شبانه روز، پیوسته همراه با مؤمن است.

دوم - ذکرهای صبح و شام

قصد نگارنده از این کار، برخوردار شدن از اجر عظیم و پاداش بزرگ آن و نیز بهره مندی و استفاده ی عموم امت اسلام و تأسی به امر خداوند تعالی است که فرمودند: «ادع إلى سبيل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة» خلق را به حکمت و برهان و موعظه ی نیکو به راه خدا دعوت کن.

همچنین حریص بودن بر اجر موعود خداوند است؛ چنان که رسول الله فرمودند: «مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أُجْرٍ فَاعِلِهِ»^(۲)،

هرکس به خیری راهنمایی کند، پاداش او مانند پاداش انجام دهنده ی آن خیر است. امید است که خداوند آن را نیک از من بپذیرد و پسند خاطر مردم قرار دهد. از خوانندگان و بهره مندان، التماس دعای خیر - در اوقات اجابت - دارم و انتظارم این است که تقصیرات و اشتباهات را به بزرگواری و صبر خود نادیده بگیرند و با استفاده از علم و دانش خود به اصلاح آن بپردازند. خداوند یار و یاور ما در همه ی کارهاست. او برای همگان کافی است. فقط به او تکیه می‌کنیم و فقط از او یاری و کمک می‌جوئیم و خشنودی او آرزوی ماست.

وصلی الله وسلم علی النبی الامی الهادی، سیدنا محمد خیر

العباد وعلی آله وصحبه ومن سار علی هدیه الی یوم التنادی.

خالد الجریسی . ریاض ۱۴۲۱/۹/۱ هـ

فصل اول

ذکرهایی که مؤمن، هر شبانه روز با خود همراه دارد .

دعای وقت بیدار شدن از خواب:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ
التُّشُورُ»^(۳). ستایش از آن خدایی است که ما
را بعد از مردن زنده گردانید و زنده شدن به
سوی اوست .

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي فِي جَسَدِي وَرَدَّ
عَلَيَّ رُوحِي وَأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ»^(۴).

ستایش از آن خدایی است که به من
تندرستی بخشید و جانم را به من باز گردانید
و به من اجازه ی ذکرش را داد .

دعای هنگام ورود به مستراح و خارج
شدن از آن:

پیش از وارد شدن می‌گوید:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ»^(۵). خدایا! از شیطان های نر و ماده به تو پناه می‌برم .

و پس از خارج شدن می‌گوید:
«عُفْرَاتِكَ»^(۶). خدایا مرا بیامرز .

دعای پس از وضو:

«أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»^(۷) .

گواهی می‌دهم که معبودی به حق نیست مگر خدای یکتا و برای او هیچ شریکی نیست و گواهی می‌دهم که محمد ﷺ بنده و فرستاده ی خداست .

ذکر بعد از نماز وتر:

«سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ يُطِيلُ فِي آخِرِهِنَّ»^(۸). أَى بِالثَّلَاثَةِ «ویرفعُ صوتَه بها»^(۹).

«خداوند پاک و منزّه است، در نهایت پاکي است». سه بار آن را تکرار مي‌کند و مرتبه ی سوم با صدای بلند آن را مي‌کشد. آن چه در وقت اذان گفته مي‌شود:

شنونده ی اذان باید هر چه مؤذن مي‌گوید، تکرار کند به جز جمله ی: (حَىَّ عَلِي الصَّلَاةِ، حَىَّ عَلِي الفلاح) و به جای آن بگوید: «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ»^(۱۰) هیچ توانایی و هیچ قدرتی نیست مگر با یاری و کمک خدا. آن هم برای دوری از گناه و پایداری در فرمان او.

آن چه بعد از گفتن اذان لازم است بگوید.

می‌گوید: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ (اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيَّ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ مُحَمَّدٍ)، رَضِيْتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا»^(۱۱).

گواهی می‌دهم که معبودی به حق جز خدای یکتا نیست و او هیچ شریکی ندارد و محمد ﷺ بنده و فرستاده‌ی خداست، درود و سلام بر بنده و فرستاده‌ی خدا محمد ﷺ باد. «اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَأَبْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ»^(۱۲).

بارخدا یا! ای صاحب این دعاها و نمازی که بر پا می‌شود، به محمد ﷺ وسیله (درجه

ای است در بهشت که مخصوص حضرت محمد ﷺ می باشد) و فضیلت عطا فرما و او را مقام و منزلت نیکو که وعده داده ای بده .

دعای هنگام پوشیدن لباس:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي هَذَا الثَّوْبَ
وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةٍ»^(۱۳) .

ستایش از آن خدایی است که مرا این لباس پوشانید و آن را بدون هیچ قدرت و توانایی من، روزی ام گردانید .

دعای هنگام خارج شدن از منزل:

«بِسْمِ اللَّهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، لَا حَوْلَ وَلَا
قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ»^(۱۴) .

به نام خدا بر خدا توکل کردم. توانایی و قدرتی در دوری از گناه و پایداری بر طاعت [و عبادت ها] نیست، مگر به یاری خدا .

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ أَوْ أُضَلَّ، أَوْ أَزِلَّ أَوْ أُزَلَ، أَوْ أَظْلِمَ، أَوْ أَظْلَمَ، أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ»^(۱۵).

خدایا! به تو پناه می‌برم از این که گمراه کنم یا گمراه شوم، بلغزانم یا لغزیده شوم، ظلم کنم یا بر من ظلم شود، آزار دهم یا به من آزار رسد.

دعای هنگام رفتن به سوی مسجد:

«اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي بَصَرِي نُورًا وَفِي سَمْعِي نُورًا وَعَنْ يَمِينِي نُورًا وَعَنْ يَسَارِي نُورًا وَفَوْقِي نُورًا وَتَحْتِي نُورًا وَأَمَامِي نُورًا وَخَلْفِي نُورًا وَعَظْمِي لِي نُورًا»^(۱۶).

خدایا! در قلبم نوری قرار ده و در چشمم نوری و در گوشم نوری و از سمت راستم نوری و از سمت چپم نوری و از بالا و

از پایینم نوری و از رو به رویم و از پشت
سرم نوری و برایم نوری بلندقدر [وبزرگ]
قرار ده.

دعای وقت سوار شدن ماشین و هرچه
به حرکت درآید:

«بِسْمِ اللَّهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ
لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا
لَمُنْقَلِبُونَ»^(۱۷).

به نام خدا؛ ستایش از آن خداست، منزّه
و پاک است آن که برای ما این مرکوب و
سواری را مطیع و رام نمود درحالی که ما
توانایی رام کردن آن را نداشتیم. و هرآینه ما
به سوی پروردگار خویش باز می‌گردیم.

دعای هنگام وارد شدن به مسجد:

«بِسْمِ اللَّهِ، وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَي رَسُولِ اللَّهِ،
اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ»^(۱۸).

به نام خدا؛ درود و سلام بر رسول خدا باد.
خدایا دروازه های نیکی و احسانت را بر من بگشا.

ذکرها و وردهای بعد از نماز فرض:

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ (يقولها ثلاثاً).

از خدا آمرزش می طلبم (سه بار).

«اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ
يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ»^(۱۹).

خدایا تو سلامی و سلامتی از توست؛
بسیار با برکتی تو ای صاحب بزرگی و
بخشایش.

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ

الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا

حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا نَعْبُدُ
 إِلَّا إِيَّاهُ، لَهُ النُّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ،
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ
 الْكَافِرُونَ» (۲۰).

معبودی به حق نیست مگر خدای یکتا؛
 یگانه است، شریکی ندارد، پادشاهی از آن
 اوست و ستایش از آن او. و او بر هر چیز
 تواناست، توانایی و قدرتی در دوری از گناه و
 در پایداری بر طاعت نیست، مگر با یاری
 خدا. معبودی به حق نیست مگر خدای یکتا؛
 جز او کسی را نمی‌پرستیم و نعمت و احسان و
 مدح و نیکویی، از آن اوست معبودی به حق
 نیست مگر خدا، عبادت ما خالص برای
 اوست، هر چند کفار را خوش نیاید.

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ»^(۲۱).

نیست معبودی به حق، مگر خدای یکتا. شریکی ندارد، پادشاهی از آن اوست و ستایش از آن او. و او بر هر چیز تواناست. الهی! بازدارنده ای نیست از آن چه خواهی عطا فرمایی و نه دهنده ای از آن چه خواهی منع نمایی. و توانگری سود ندهد نزد تو توانگری باش را.

افرون بر آن چه گفته شد، دعاهای زیر را ده بار پس از نماز صبح و مغرب، تکرار می‌کند:

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلِيُّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» بعد الفجر وكذلك بعد المغرب، عَشْرَ مَرَّاتٍ (۲۲).

نیست معبودی به حق مگر خدای یکتا، شریکی برای او نیست، پادشاهی از آن اوست و ستایش از آن او. زنده می‌کند و می‌میراند و او بر هر چیز قادر است.

«يُسَبِّحُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَتَلَاثِينَ وَيَحْمَدُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَتَلَاثِينَ وَيُكَبِّرُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَتَلَاثِينَ، فَتِلْكَ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ، ثُمَّ يَقُولُ تَمَامَ الْمِائَةِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلِيُّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» (۲۳).

۳۳ بار سبحان الله، ۳۳ بار الحمد لله و ۳۳ بار الله اکبر می‌گویند که روی هم ۹۹ بار

می‌شود. سپس با گفتن (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ
 لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلِيُّ كُلِّ
 شَيْءٍ قَدِيرٌ) عدد (۱۰۰) را کامل می‌کند .
 سپس آیه الكرسي می‌خواند: «اللَّهُ لَا إِلَهَ
 إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ
 مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي
 يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا
 خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا
 شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا
 يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ» (۲۵۵).
 [البقرة: الآيه ۲۵۵] (۲۴) .

خدای یکتاست که جز او خدایی نیست،
 زنده و پاینده است، هرگز او را کسالت خواب
 فرا نگیرد، تا چه رسد که به خواب رود،
 اوست مالک آن چه در آسمان ها و زمین

است، که را جرأت است که در پیشگاه او به شفاعت برخیزد مگر به فرمان او، علم او محیط است به آن چه پیش نظر خلق آمده است و آن چه سپس خواهد آمد و خلق به هیچ مرتبه ی علم او احاطه نتوانند کرد، مگر به آن چه او خواهد؛ قلمرو علمش از آسمانها و زمین فراتر و نگهبانی زمین و آسمان بر او آسان و بی‌زحمت است، چه او دانای بزرگوار و توانای با عظمت است.

سپس با این سوره ها به پایان می‌رساند:
 ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (۱) اللَّهُ الصَّمَدُ (۲) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (۳) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (۴)﴾. [سورة الإخلاص].

ای پیامبر خدا! به کسی که درباره ی صفت پروردگارت از تو پرسید، بگو: الله آن

خدای یکتا پاك و منزّه از ترکیب و تعداد است، او یکتای یکتاست، خدای یکتاست که همه ی بندگان برای انجام و بر آورده شدن نیازهای خود، به او روی می‌آورند و از او مدد می‌جویند؛ بی‌نیاز است و مقصود فقط ذات پاك اوست، نزاید و زاده نشود برای اینکه زادن و زاده شدن، نشانه ی مخلوق بودن است که محل تغییر و دگرگونی هستند و نباشد برای او همتایی؛ کسی نیست که بتواند همتای خدا باشد، خدا نه مانندی دارد، نه کسی که بتواند در مقابل او قرار گیرد .

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ (۱) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ (۲) وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ (۳) وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ (۴) وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ (۵) ﴿ . [سورة الفلق]

ای پیامبر ما بگو: من از شر آفریده‌ها به
 خدای فروزنده ی صبح روشن پناه می‌برم و
 از شر شب تار هنگامی که در آید و از شر
 زنان افسونگر چون به جادو در گره‌ها بدمند
 و از شر حسود بدخواه چون آتش رشک و
 حسد برافروزد .

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ (۱) مَلِكِ
 النَّاسِ (۲) إِلَهِ النَّاسِ (۳) مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ
 الْخَنَّاسِ (۴) الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ
 النَّاسِ (۵) مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ (۶)﴾ . [سورة
 الناس] (۲۵)

ای پیامبر ما بگو: من به پروردگار
 آدمیان پناه می‌برم، پادشاه آدمیان، خدا یکتا
 معبود آدمیان از شر وسوسه ی شیطان، آن
 شیطان که در دل مردم وسوسه و اندیشه ی

بد افکند، چه آن شیطان از جنس جن باشد
یا از نوع انسان .

سپس مؤمن پس از فراغت از نمازهای صبح
و عصر، به ذکرها و دعاهای صبح و شام مشغول
می‌شود، که آن را به طور مشروح این شاء الله در
فصل بعد ذکر خواهیم کرد .

دعای هنگام خارج شدن از مسجد:

«بِسْمِ اللَّهِ، وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَيَّ رَسُولِ
اللَّهِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ»^(۲۶) .

به نام خدا و درود و سلام بر رسول الله.
خدایا! من از تو احسانت را می‌خواهم،
خدایا! مرا از شیطان رانده شده حفظ نما .

دعای هنگام ورود به خانه:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ الْمَوْلِجِ وَخَيْرَ
الْمَخْرَجِ بِسْمِ اللَّهِ وَلَجْنَا وَبِسْمِ اللَّهِ خَرَجْنَا

وَعَلَى اللَّهِ رَبِّنَا تَوَكَّلْنَا ۖ ثُمَّ لِيَسَلِّمْ عَلَيَّ أَهْلِهِ^(۲۷) .

به نام خدا وارد شدیم و به نام خدا خارج شدیم و برپروردگار خود توکل کردیم. آن گاه به افراد خانواده اش سلام می‌کند.

دعاءُ البدءِ بالطعامِ والشرابِ والفراغِ منه:
دعای پیش از خوردن و آشامیدن و پس از فارغ شدن از آن:

هنگام شروع می‌گویید:

((بِسْمِ اللَّهِ))^(۲۸) فَإِنْ نَسِيَ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ
أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ^(۲۹) . به نام خدا.

و اگر در آغاز فراموش کرد، می‌گویید:
به نام خدا در اول و آخر .

وقتی از خوردن [و آشامیدن] فارغ شد، می‌گوید: «الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، غَيْرَ مَكْفَىٍّ وَلَا مُودَعٍ وَلَا مُسْتَعْنَى عَنْهُ رَبَّنَا»^(۳۰).

ستایش از آن خداست، ستایشی بسیار، نیکو و پربرکت؛ خدا بی‌نیاز است و درخواست کردن و خواهش از او همیشه ادامه دارد و همه به او نیازمند هستند. پروردگارا ستایش ما را بپذیر.

بعضی از ذکرهای هنگام خواب:

ثم يقرأ آية الكرسي: «اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ

كُرْسِيِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَا يَؤُودُهُ حِفْظُهُمَا
 وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ (۲۵۵) . [البقرة: الآية
 ۲۵۵] (۳۱) .

خدای یکتاست که جز او خدایی نیست،
 زنده و پاینده است، هرگز او را کسالت خواب
 فرا نگیرد تا چه رسد که به خواب رود،
 اوست مالک آن چه در آسمان ها و زمین
 است، که را جرأت است که در پیشگاه او به
 شفاعت برخیزد مگر به فرمان او، علم او
 محیط است به آن چه پیش نظر خلق آمده
 است و آن چه سپس خواهد آمد و خلق به
 هیچ مرتبه ی علم او احاطه نتوانند کرد مگر
 به آن چه او خواهد؛ قلمرو علمش از آسمان ها
 و زمین فراتر و نگهبانی زمین و آسمان بر او

آسان و بی‌زحمت است، چه او دانای بزرگوار
و توانای باعظمت است.

خدا معبودی است که جز او معبودی به
حق نیست، زنده و تدبیرکننده ی مخلوقات
است، چُرت و خواب به او دست نمی‌یابد، آن
چه در آسمان‌ها و زمین است از آن اوست،
کیست که بتواند نزد او شفاعت نماید مگر به
اجازه ی او؛ آن چه را که خلق شدگان در
پیش رو دارند و آن چه را پشت سر
می‌گذارند می‌داند، از علم خدا هیچ نمی‌دانند
مگر آن چه او بخواهد، گُرسی او آسمان‌ها و
زمین را فراگرفته و نگهداری آسمان‌ها و زمین
بر خداوند سنگینی نمی‌کند و او بلندمرتبه ی
بزرگ قدر است .

۲- آخر سوره بقره را می‌خواند: «أَمَّنَ
 الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ
 آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا يُفَرِّقُ بَيْنَ
 أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ
 رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ» (۲۸۵) لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا
 إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا
 لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ
 عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَيَّ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا
 رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا
 وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى
 الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ لَبَّتُ (۲۸۶)». [سورة
 البقرة: الآيتان ۲۸۵-۲۸۶]^(۳۲).

پیامبر به آن چه از طرف پروردگارش بر
 او نازل شده ایمان آورده و مؤمنان نیز همه به
 خدا و فرشتگان و کتاب‌ها و پیامبران او

ایمان آوردند و گفتند: بین هیچ يك از پیامبران خدا فرق نگذاریم و گفتند: شنیدیم و اطاعت کردیم، پروردگارا آمرزش تو را می‌خواهیم و بازگشت به سوی توست . خداوند هیچ کس را جز به قدر توانایی او مکلف نمی‌کند، نیکی‌های هر شخصی به نفع خود او و بدیهایش نیز به زیان خود اوست، پروردگارا! اگر فراموش و یا خطا کردیم، ما را به آن مؤاخذه مکن، پروردگارا! تکلیف طاقت فرسا چنان که بر پیشینیان ما نهادی بر ما نگذار، پروردگارا تکلیفی فوق طاقت ما بردوش ما مننه و در گذر و بیامرز و ببخشای ما را، تو خداوند مایی؛ پس ما را بر گروه کافران یاری فرما.

و این سوره را می‌خواند: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا
 الْكَافِرُونَ (۱) لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ (۲) وَلَا أَنْتُمْ
 عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ (۳) وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا
 عَبَدْتُمْ (۴) وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ (۵) لَكُمْ
 دِينُكُمْ وَلِيَ دِين (۶)﴾. [سورة الكافرون] (۳۳).

ای پیامبر بگو که ای کافران مشرک! من
 آن بت‌ها را که شما به خدای می‌پرستید،
 هرگز نمی‌پرستم و شما هم آن خدای یکتایی
 که من پرستش می‌کنم، پرستش نمی‌کنید، نه
 من خدایان باطل شما را عبادت می‌کنم و نه
 شما یکتا خدای معبود مرا عبادت خواهید
 کرد؛ پس اینک دین شما برای شما و دین من
 برای من.

۴ - دستهایش را با هم جمع کرده و نزد هم
 قرار می‌دهد، سپس در آن می‌دمد و سوره‌های

زیر را می‌خواند: «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (۱) اللَّهُ الصَّمَدُ (۲) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (۳) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (۴)». [سورة الإخلاص].

ای پیامبر خدا! به کسی که درباره ی صفت پروردگارت از تو پرسید، بگو: الله آن خدای یکتا پاک و منزّه از ترکیب و تعداد است، او یکتای یکتاست خدای یکتاست که همه ی بندگان برای بر آورده شدن نیازهای خود، به او روی می‌آورند و از او مدد می‌جویند، بی‌نیاز است و مقصود فقط ذات پاک اوست. نزاید و زاده نشود، برای این که زادن و زاده شدن نشانه ی مخلوق بودن است که محل تغییر و دگرگونی هستند و نباشد برای او همتایی؛ کسی نیست که بتواند همتای خدا

باشد خدا نه مانندی دارد، نه کسی که بتواند در مقابل او قرار گیرد .

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ (۱) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ (۲) وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ (۳) وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ (۴) وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ (۵)﴾ [سورة الفلق].

ای پیامبر ما بگو: من از شر مخلوقات، به خدای فروزنده ی صبح روشن پناه می‌برم و از شر شب تار هنگامی که در آید و از شر زنان افسونگر چون به جادو در گره ها بدمند و از شر حسود بدخواه چون آتش رشک و حسد برافروزد .

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ (۱) مَلِكِ النَّاسِ (۲) إِلَهِ النَّاسِ (۳) مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ (۴) الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ

النَّاسِ (۵) مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ (۶) . [سورة
الناس] .

ای پیامبر ما بگو: من به پروردگار آدمیان
پناه می‌برم، پادشاه آدمیان، یکتا معبود
آدمیان، از شر وسوسه‌ی شیطان، آن شیطان
که در دل مردم وسوسه و اندیشه‌ی بد افکند،
چه آن شیطان از جنس جن باشد یا از نوع
انسان .

سپس دو کف دست را به سر و صورت
و به تمامی بدنش تا آن جا که بتواند می‌کشد
و این عمل را سه بار تکرار می‌کند^(۳۴) .

۵- ۳۳ بار سبحان الله، ۳۳ بار الحمد لله و
۳۴ بار الله أكبر می‌گویند^(۳۵) .

۶- سپس می‌گوید: «اللَّهُمَّ بِاسْمِكَ أَحْيَا
وَبِاسْمِكَ أَمُوتُ»^(۳۶). خداوندا با نام تو زنده
می‌شوم و می‌میرم.

۷- و اگر بخواهد، این [عبارت] را
می‌افزاید: «بِاسْمِكَ رَبِّ وَضَعْتُ جَنْبِي وَبِكَ
أَرْفَعُهُ، إِنْ أَمْسَكَتْ نَفْسِي فَارْحَمْهَا وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا
فَأَحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ»^(۳۷).

با نام تو ای پروردگار، پهلویم را بر زمین
گذاشتم و با نام تو آن را بلند می‌کنم، پس
اگر جانم را گرفتی به آن رحم کن و اگر آن
را نگه داشتی، به آن چه بندگان نیک و صالح
را حفظ می‌کنی حفظ نما.

۸- و با این دعا آن را به پایان می‌برد:
«اللَّهُمَّ أَسَلْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي
إِلَيْكَ وَوَجَّهْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ وَالْجَبَاتُ ظَهْرِي

إِلَيْكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مُنْجَا
 مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ
 وَبَنِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ» (۳۸).

الهی! جانم را به تو سپردم و کارم را به
 تو واگذاشتم و رویم را به سوی تو گردانیدم و
 به تو تکیه کردم. در حال امید به ثوابت و ترس
 از عذابت، پناهگاه و جای نجاتی از عذاب تو
 جز به سوی تو نیست؛ به کتابی که نازل
 نمودی و پیامبری که فرستادی ایمان آوردم.

ذکر وقت بیدار شدن از خواب:

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ
 الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلِيٌّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ،
 الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ
 أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ
 لِي» (۳۹).

نیست معبودی به حق مگر خدای یکتا،
برای او شریکی نیست، مُلک هستی از آن
اوست، ستایش از آن اوست و او بر هر چیز
تواناست، ستایش از آن خداست، خداوند پاک
است و توانایی و قدرتی در دوری از گناه و
پایداری بر طاعت نیست مگر با کمک و یاری
خداوند، خدایا مرا بیامرز.

سپس وضو گرفته و نماز می‌خواند و اگر
می‌خواهد بعد از آن می‌خوابد .

این ذکرهای شبانه روزی است که
خداوند فرصت داد تا آن را گرد آورم و باید
مؤمن همیشه آن را همراه و ملازم خود بداند .
اکنون فصل دیگری مخصوص ذکرهای
صبح و شام .

فصل دوم

ذکرهای صبح و شام (۴۰).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ: «اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
 الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي
 السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ
 عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ
 وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ
 كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا
 وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ» (۲۵۵). [سورة البقرة: الآیة
 ۲۵۵] (۴۱). ومن فَضَّلَ ذَلِكَ (۴۲): أَنْ يَحْفَظَهُ اللَّهُ
 وَلَا يَقْرِبَهُ شَيْطَانٌ وَالْأَلَّا يَمْنَعَهُ مِنْ دُخُولِ الْجَنَّةِ
 إِلَّا أَنْ يَمُوتَ.

خدا معبودی است که جز او معبودی به
 حق نیست، زنده و تدبیرکننده ی مخلوقات
 است، چرت و خواب به او دست نمی‌یابد، آن

چه در آسمان ها و زمین است از آن اوست، کیست که بتواند نزد او شفاعت نماید مگر به اجازه ی او. آن چه را که آفریدگان در پیش رو دارند و آن چه را پشت سر می گذارند می دانند، از علم خدا هیچ نمی دانند مگر آن چه او بخواهد، گُرسی او آسمان ها و زمین را فراگرفته و نگهداری آسمان ها و زمین بر خداوند سنگینی نمی کند و او بلندمرتبه ی بزرگ قدر است .

از فضیلت های آیه ی بالاست که خدا او را حفظ نماید و شیطان به او نزدیک نشود و این که هیچ چیز مانع ورود او به بهشت نشود، مگر این که بمیرد .

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (۱) اللَّهُ الصَّمَدُ (۲) لَمْ يَلِدْ
وَلَمْ يُولَدْ (۳) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (۴)﴾. [سورة
الإخلاص].

ای پیامبر خدا! به کسی که درباره ی
صفت پروردگارت از تو پرسید، بگو: الله آن
خدای یکتا پاک و منزّه از ترکیب و تعداد
است او یکتای یکتاست، خدای یکتاست که
همه ی بندگان برای انجام و بر آورده شدن
نیازهای خود، به او روس می‌آورند و از او
مدد می‌جویند، بی‌نیاز است و مقصود فقط
ذات پاک اوست، نزاید و زاده نشود برای این
که زادن و زاده شدن نشانه ی مخلوق بودن
است که محل تغییر و دگرگونی هستند و نباشد
برای او همتایی؛ کسی نیست که بتواند همتای

خدا باشد خدا نه مانندی دارد، نه کسی که بتواند در مقابل او قرار گیرد .

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ (۱) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ (۲) وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ (۳) وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ (۴) وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ (۵)﴾ . [سورة الفلق]

ای پیامبر ما بگو: من از شر مخلوقات به خدای فروزنده ی صبح روشن پناه می‌برم و از شر شب تار هنگامی که در آید و از شر زنان افسونگر چون به جادو در گره ها بدمند و از شر حسود بدخواه چون آتش رشک و حسد بر افروزد.

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ (۱) مَلِكِ النَّاسِ (۲) إِلَهِ النَّاسِ (۳) مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ (۴) الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ

النَّاسِ (۵) مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ (۶) . [سورة
الناس] [وَيَقْرَأُ ذَلِكَ ثَلَاثًا] (۴۳) .

ای پیامبر ما بگو: من به پروردگار
آدمیان پناه می‌برم، پادشاه آدمیان، یکتا
معبود آدمیان، از شر وسوسه‌ی شیطان، آن
شیطان که در دل مردم وسوسه و اندیشه‌ی
بد افکند، چه آن شیطان از جنس جن باشد
یا از نوع انسان.

و این سوره‌ها را سه بار تکرار می‌کند .
و این، برای او از هر چیز دیگر کفایت
می‌کند و در قرائت آن اجر و پاداش است، و
هرکس سوره اخلاص را سه بار بخواند، گویی
همه‌ی قرآن را خوانده است .

دَقَّتْ شود که تکرار سه سوره فقط در صبح و شام و وقت خواب می‌باشد اما پس از نمازهای فرض، سه مرتبه تکرار نمی‌شود .
 «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»
 (عشر مرّاتٍ) أو (مائة مرّة)^(۴۴) .

معبودی به حق نیست مگر خدای یکتا، شریکی برای او نیست، پادشاهی هستی از آن اوست، ستایش از آن اوست و او بر هر چیز تواناست.

این را ده بار یا صد بار تکرار می‌کند .
 مَنْ قَالَهَا (عَشْرًا) فَكَأَنَّهُ أُعْتِقَ رَقَبَةً مِنْ وَدِّ إِسْمَاعِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ .

هرکس ده بار تکرار کند، مانند آن که يك برده ی مسلمان - از فرزندان اسماعیل عليه السلام - آزاد کرده است.

ومن قالها (مائة) يُكْتَبُ لَهُ مِائَةٌ حَسَنَةٍ وَيُمْحَى عَنْهُ مِائَةٌ سَيِّئَةٍ . وَتَكُونُ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ فِي يَوْمِهِ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ .

و هرکس صد بار آن را بگوید، صد نیکی برای او نوشته می‌شود و صد بدی از او پاک می‌شود و آن روز تا هنگام شب، آن ورد برای او پناهگاه و پرده ای است در برابر شیطان.

((سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، عَدَدَ خَلْقِهِ وَرَضَا نَفْسِهِ وَزُيْنَةَ عَرْشِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ)) (ثَلَاثَ مَرَاتٍ) ^(۴۵) .

خدا پاک است و او را به اندازه ی
 مخلوقاتش و خشنودی‌اش و سنگینی عرش و
 جوهر سخنانش، ستایش می‌کنم.
 سه بار آن را تکرار می‌کند.
 و این ورد با تمامی ذکرهایی که ممکن
 است از صبح تا ظهر بگویند، برابر است .
 (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ) (مائة مرة) (۴۶).
 خدا پاک است و او را ستایش می‌کنم
 (صد بار) .

و فضیلت آن، این که تمامی خطاهایش از
 بین می‌رود و هیچ چیزی بهتر و برتر از آن
 چه از سوی او آمده، نمی‌آید.
 «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَعَلَيَّ آلِ مُحَمَّدٍ
 كَمَا صَلَّيْتَ عَلَيَّ إِبْرَاهِيمَ وَعَلَيَّ آلِ إِبْرَاهِيمَ،
 إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَعَلَيَّ

آل مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَيَّ إِبرَاهِيمَ وَعَلِيَّ آلِ
 إِبرَاهِيمَ، فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ»^(۴۷).
 يَكْرُرُهَا عَشْرَ مَرَاتٍ، أَوْ يُكْتَبَرُ مَا شَاءَ لِقَوْلِ
 النَّبِيِّ ﷺ: «مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 بِهَا عَشْرًا»^(۴۸).

ده بار یا بیشتر آن را تکرار می‌کند،
 چون رسول اکرم ﷺ فرمودند: «کسی که یک
 بار بر من درود بفرستد، خداوند ده بار بر او
 درود می‌فرستد».

همچنان آن را روز و شب جمعه بسیار
 تکرار می‌کند، چون رسول اکرم ﷺ فرمودند:
 «إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ... فَكُثِرُوا
 عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ...»^(۴۹).

«بهترین روزهای شما روز جمعه است، بر
 من درود بسیاری بفرستید».

سَيِّدُ الْاِسْتِغْفَارِ: «اللَّهُمَّ اَنْتَ رَبِّي لَا اِلَهَ اِلَّا اَنْتَ، خَلَقْتَنِي وَاَنَا عَبْدُكَ وَاَنَا عَلَيَّ عَهْدُكَ وَوَعْدُكَ مَا اسْتَطَعْتُ، اَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ اَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَاَبُوءُ لَكَ بِذُنُوبِي فَاغْفِرْ لِي، فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلَّا اَنْتَ» (۵۰۶).

خدایا! تو پروردگار من هستی، جز تو معبودی به حق نیست. مرا آفریدی، و من بنده ی تو هستم و من به پیمان و وعده ی خود با تو، به اندازه ای که بتوانم پایدارم، از شر آن چه انجام داده ام به تو پناه می-برم، از نعمت تو بر خود آگاهم و به گناهامم اعتراف می-کنم پس مرا بیمارز که هرآینه جز تو کسی آمرزنده ی گناهان نیست .

مَنْ قَالَهُ مُوقِنًا بِهِ وَمَاتَ بَعْدَ ذَلِكَ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ.

هرکس این دعا را از روی یقین بگوید و پس از آن بمیرد، بهشت بر او واجب می‌گردد.

«أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأُتُوبُ إِلَيْهِ» (سَبْعِينَ أَوْ مِائَةً مَرَّةً)^(۵۱).

از خدا آمرزش می‌طلبم و به سوی او توبه می‌کنم (هفتاد بار).

و این سبب آسایش قلب و بخشایش گناهان می‌شود.

«اللَّهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا وَبِكَ أُمْسَيْنَا وَبِكَ نَحْيَا وَبِكَ نَمُوتُ وَإِلَيْكَ التُّشُورُ . وَإِذَا أُمْسِيَ فَلْيُقِلْ: اللَّهُمَّ بِكَ أُمْسَيْنَا وَبِكَ أَصْبَحْنَا وَبِكَ نَحْيَا وَبِكَ نَمُوتُ وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ»^(۵۲).

خدایا! به فرمان تو صبح کردیم و به فرمان تو شام کردیم و به فرمان تو زنده

می‌شویم و به فرمان تو می‌میریم و زنده شدن
به سوی توست.

و وقت شب بگوید: خدایا! به فرمان تو
شام کردیم و به فرمان تو صبح کردیم و به
فرمان تو زنده می‌شویم و به فرمان تو
می‌میریم و بازگشت ما به سوی توست .

«اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكُهُ،
أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَشَرِّهِ
وَأَنْ أَتَّزِفَ عَلَيَّ نَفْسِي سُوءًا أَوْ أُجْرَهُ إِلَيَّ
مُسْلِمًا» (۵۳)

خدایا! ای آفریننده ی آسمان ها و زمین
و ای پروردگار هر چیز و مالک آن! گواهی
می‌دهم به این که معبودی به حق نیست مگر
تو، از شر نفسم و از شر شیطان و این که مرا

به شرك بيندازد و از اين كه نسبت به خود مرتكب بدى شوم و يا بدى را به مسلمانى نسبت دهم، به تو پناه مي برم.

۱۱- «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي، اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي وَآمِنْ رَوْعَاتِي، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيْ وَمِنْ خَلْفِي وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي وَمِنْ فَوْقِي وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي»^(۵۴). خدایا! من از تو در دنیا و آخرت عافیت می طلبم خدایا! من در دین و دنیا و خانواده و دارایی، از تو آمرزش و عافیت می خواهم، خدایا! عیب هایم را بپوشان و ترسم را ایمن گردان، خدایا! مرا از

روبرویم و از پشت سرم و از سمت راستم و از سمت چپم و از بالایم حفظ فرما.

و این سببی است تا خداوند بنده را حفظ نماید، به خصوص از این که خوار و پنهان بمیرد.
 «أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ (أَمْسَيْنَا وَأَمْسَى) الْمَلِكُ لِلَّهِ
 وَالْحَمْدُ لِلَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»
 ویزید إن شاء - مساءً - «رَبِّ أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا
 فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ وَخَيْرَ مَا بَعْدَهَا وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ
 مَا فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهَا»^(۵۵).

به بامداد وارد شدیم و موجودات هستی
 به بامداد وارد شدند درحالی که آن ها از آن
 خدا هستند و ستایش از آن خداست و
 معبودی به حق نیست مگر خدای یکتا یگانه

است، شریکی ندارد و پادشاهی از آن اوست و ستایش از آن او. و او بر هر چیز تواناست. و در هنگام شام اگر بخواهد، می‌تواند این دعا را بر دعاهای دیگر بیفزاید:

پروردگارا! از تو می‌خواهم خیر آن چه را که در این شب است و خیر آن چه پس از آن است. و به تو از شر آن چه در این شب است و شر آن چه پس از آن است، پناه می‌برم.

«أَصْبَحْنَا (أَمْسَيْنَا) عَلَي فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ
وَعَلَي كَلِمَةِ الْإِخْلَاصِ وَعَلَي دِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ
وَعَلَي مِلَّةِ أَبِينَا إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا
كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ» (۵۶۲).

با دین اسلام و کلمه ی توحید و دین پیامبرمان محمد ﷺ و شریعت پدرمان

ابراهیم - که مایل به دین حق و مسلمان بود
و نه از مشرکان - به بامداد وارد شدیم .

«أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا
خَلَقَ»^(۵۷) . مَنْ نَزَلَ مِنْزِلًا فَقَالَهَا لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ
حَتَّى يَتْرَكَ مَنْزِلَهُ ذَلِكَ .

پناه می‌برم به کلام خدا از شر آن چه
آفریده است، هرکس به مکان و منزلی برسد
و [در آن جا] اقامت کند و این دعا را بخواند،
هیچ چیز به او ضرر نمی‌رساند تا وقتی که آن
مکان را ترک کند.

«بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي
الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ»^(۵۸) . مَنْ
قَالَهَا ثَلَاثًا لَمْ تُصِبهُ فُجَاءَةٌ بَلَاءٌ .

به نام خدایی که با نام او، به چیزی در زمین
و آسمان ضرر نمی‌رسد و او شنوا و داناست.

هرکس این جمله را سه بار بگوید، هیچ بلا و مصیبتی به او نمی‌رسد.

«رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيًّا»^(۵۹) مَنْ قَالَهَا ثَلَاثًا كَانَ حَقًّا عَلَيَّ اللَّهُ أَنْ يُرَضِّيَهُ .

به پروردگاری خدا و دین اسلام و پیامبری محمد ﷺ خشنودم.

هرکس این را سه بار تکرار کند، خداوند بر خود لازم دانسته که روز قیامت او را راضی گرداند.

برادر عزیز! این ذکرهایی بود که از میان ذکرهای شبانه روزی برگزیده بودم.

از خداوند تعالی می‌خواهم که من و شما را توفیق دهد تا این [اذکار و اوراد] را حفظ

کرده و به آن عمل کنیم، اقتدا و پیروی از
سنت رسول الله ﷺ .
والحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات .

پانوشت

- (۱) مسلم؛ الإيمان؛ باب: الحث علي المبادرة قبل تظاهر الفتن؛
حدیث (۱۱۸) از ابی هریره رضی الله عنه .
- (۲) مسلم؛ الإمامة؛ باب: فضل إعانة الغازی فی سبیل الله؛ حدیث
(۱۸۹۳) از ابی مسعود الأنصاری رضی الله عنه .
- (۳) البخاری؛ الدعوات؛ باب: ما یقول إذا أصبح؛ حدیث (۶۳۲۵)
از ابی ذر رضی الله عنه و حدیث (۷۳۹۵) .
- (۴) الترمذی؛ الدعوات؛ باب: منه دعاء؛ (ب) اسمك ربی وضعت
جنی ...؛ حدیث (۳۴۰۱) از ابی هریره رضی الله عنه .
- (۵) البخاری؛ الوضوء؛ باب: ما یقول عند الخلاء؛ حدیث (۱۴۲) از
انس رضی الله عنه . و حدیث (۶۳۲۲) هجینین از او . و مسلم؛ الحيض؛ باب:
ما یقول إذا أراد دخول الخلاء؛ حدیث (۳۷۵) هم از او . (الخبث)
در مسلم با سکون (ب) ثبت شده است.
- (۶) أبوداود؛ الطهارة؛ باب: ما یقول الرجل إذا خرج من الخلاء؛
حدیث (۳۰) از عایشه رضی الله عنها . و الترمذی؛ باب: الطهارة؛
باب: ما یقول إذا خرج من الخلاء؛ حدیث (۷) هم از او .

- (۷) مسلم؛ الطهارة؛ باب الذكر المستحب عقب الوضوء؛ حديث (۲۳۴) از عقبه بن عامر رضي الله عنه .
- (۸) النسائي؛ قيام الليل وتطوع النهار؛ باب: كيف الوتر بثلاث؛ حديث (۱۷۰۰) از ابي بن كعب رضي الله عنه .
- (۹) همان كتاب؛ باب: نوع آخر من القراءة في الوتر؛ حديث (۱۷۳۳) از عبدالرحمن بن ابي رضي الله عنه .
- (۱۰) البخاري؛ الأذان؛ باب: ما يقول إذا سمع المنادي؛ حديث (۶۱۱) از ابي سعيد رضي الله عنه . ومسلم؛ الصلاة؛ باب: استحباب القول مثل قول المؤذن؛ حديث (۳۸۵) از عمر رضي الله عنه .
- (۱۱) از مجموع دو روايت همان كتاب؛ همان باب؛ حديث (۳۸۴) از عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما و حديث (۳۸۶) از سعد بن ابي وقاص .
- (۱۲) البخاري؛ الأذان؛ باب: الدعاء عند النداء؛ حديث (۶۱۴) از جابر بن عبد الله رضي الله عنهما .
- (۱۳) أبوداود؛ اللباس؛ حديث (۴۰۲۳) از معاذ رضي الله عنه .
- (۱۴) أبوداود؛ الأدب؛ باب: ما يقول إذا خرج من بيته؛ حديث (۵۰۹۵) از انس رضي الله عنه .

- (۱۵) همان کتاب؛ حدیث (۵۰۹۴) از ام سلمة رضی الله عنها.
- (۱۶) مسلم؛ الصلاة؛ باب: فی صلاة اللیل وقیامه؛ حدیث (۷۶۳) از عبدالله بن عباس رضی الله عنهما .
- (۱۷) قسمتی از حدیثی است که ابوداود آن را روایت کرده؛ الجهاد؛ باب: ما یقول الرجل إذا ركب؛ حدیث (۲۶۰۲) از علی بن ربیعة از علی رضی الله عنه . والترمذی؛ الدعوات؛ باب: ما جاء ما یقول إذا ركب دابة؛ حدیث (۳۴۴۶) هم از او .
- (۱۸) مسلم؛ صلاة المسافرين وقصرها؛ باب: ما یقول إذا دخل المسجد؛ حدیث (۷۱۳) از ابی حمید رضی الله عنه واین عبارت در آن نیست: (فلیسلم علی النبی صلی الله علیه و آله و سلم) و روایت ابی داود و التسنائی و ابن ماجه و غیر آن ها با اسناد صحیح می باشد؛ چنان که امام النووی در الأذکار؛ باب: ما یقوله عند دخول المسجد والخروج منه، آورده است .
- والحافظ ابن القیم رحمه الله در جلاء الأفهام؛ موطن هشتم از مواطن الصلاة علی النبی صلی الله علیه و آله و سلم عند دخول المسجد وعند الخروج منه؛ چنان که ابن خزیمه در صحیح ابوحاتم ابن حبان از ابی هریره رضی الله عنه روایت کرده اند: أن رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم قال: «إذا دخل أحدكم المسجد فليسلم علي النبي صلی الله علیه و آله و سلم، وليقل: اللهم افتح لي أبواب رحمتك وإذا =

=خرج فليُسَلِّمَ على النبي ﷺ، وليقل: اللهم أجزئني من الشيطان». اهـ. اگر یکی از شما به مسجد داخل شد، درود بر پیامبر بفرستد و بگوید: (اللهم افتح لي أبواب رحمتك) و اگر خارج شد درود بر پیامبر بفرستد و بگوید: (اللهم أجزني من الشيطان) نگا: عون المعبود شرح ابي داود ص ۱۸.

(۱۹) مسلم؛ المساجد؛ باب: استحباب الذكر بعد الصلاة وبيان صفته؛ حديث (۵۹۱) از ثوبان ﷺ. واما چگونگی استغفار: امام الأوزاعي رحمه الله در همان روایت چنین ذکر کرده اند که بگوید: (أستغفر الله، أستغفر الله).

(۲۰) همان کتاب؛ حديث (۵۹۴) از عبدالله بن زبير ﷺ.

(۲۱) البخاری؛ الأذان؛ باب: الذكر بعد الصلاة؛ حديث (۸۴۴) از مغيرة بن شعبه ﷺ و مسلم؛ المساجد؛ باب: استحباب الذكر بعد الصلاة وبيان صفته؛ حديث (۵۹۳) هم از او.

(۲۲) ثابت بودن آن در سنت پیامبر ﷺ سماحة العلامة ابن باز رحمه الله در تحفة الأخيار وثابت بودن آن را پس از نماز صبح آورده است. الترمذی در الدعوات؛ باب: في ثواب كلمة التوحيد؛ =

= حدیث (۳۴۷۴) از ابی‌بندر رضی الله عنه . وقال الترمذی: هذا حدیث حسن صحیح غریب . ا هـ . و اما ثابت بودن آن پس از نماز مغرب؛ همچنین در سنن الترمذی؛ الدعوات؛ باب: فی تساقط الذنوب؛ حدیث (۳۵۳۴) از عمارة بن شیبب السبائی رضی الله عنه . وقال أبو عیسی الترمذی: هذا حدیث حسن غریب . ا هـ .

(۲۳) مسلم؛ المساجد؛ باب: استحباب الذکر بعد الصلاة و بیان صفته؛ حدیث (۵۹۷) از ابی‌هریره رضی الله عنه .

(۲۴) التسانی در سنن الکبری؛ حدیث (۹۹۲۸) و در عمل الیوم واللیلة؛ حدیث (۱۰۰) و همچنین ابن السنی؛ حدیث (۱۲۱) .

(۲۵) أبوداود؛ الوتر؛ باب: فی الاستغفار؛ حدیث (۱۵۲۳) از عقبه بن عامر رضی الله عنه و همچنین الترمذی؛ فضائل القرآن؛ باب: ما جاء فی المعوذتین حدیث (۲۹۰۳) از او با بسنده و اکتفا کردن به جمله ی (المعوذتین) .

(۲۶) خارج نمودن آن چه در پانوشت (۱۸) آمده است.

(۲۷) أبوداود؛ الأدب؛ باب: ما یقول الرجل إذا دخل بیده؛ حدیث (۵۰۹۶) . و امام النووی در الأذکار ذکر کرده و گفته، ابوداود آن را ضعیف ندانسته است .

(۲۸) البخاری؛ الأُطعمة؛ باب: قوله تعالى ﴿كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾. [البقرة ۵۷، ۷۲] و [الأعراف ۱۶۰] و [طه ۸۱].
 حدیث (۵۳۷۶) از عمر بن ابی سلمة رضی الله عنهما و همچنین مسلم؛ الأُشریة؛ باب: آداب الطعام والشراب؛ حدیث (۲۰۲۲) از او.
 (۲۹) دلیل آن نزد ابی داود وارد شده؛ الأُطعمة؛ باب: التسمية علي الطعام؛ حدیث (۳۷۶۷) از عایشه رضی الله عنها و حدیث (۳۷۶۸) از أمية بن مَحْشِي ۞. و الترمذی؛ الأُطعمة؛ از رسول الله ﷺ، باب: ما جاء في التسمية علي الطعام؛ حدیث (۱۸۵۸) همچنین از اوست رضی الله عنها، بلفظ: (في أوله وآخره). وابن ماجه در الأُطعمة؛ باب: التسمية عند الطعام؛ حدیث (۳۲۶۴) همچنین از اوست رضی الله عنها، بلفظ: (في أوله وآخره) همچنین .
 (۳۰) البخاری؛ الأُطعمة؛ باب: ما يقول إذا فرغ من طعامه؛ حدیث (۵۴۵۸) از ابی امامة ۞.
 (۳۱) قسمتی از روایت بخاری است در بدء الخلق؛ باب: صفة إبليس وجنوده؛ حدیث (۳۲۷۵) از ابی هریره ۞.
 (۳۲) البخاری؛ فضائل القرآن؛ باب: من لم ير بأساً أن يقول: سورة البقرة وسورة كذا؛ حدیث (۵۰۴۰) از ابی مسعود الأنصاری ۞. =

= ودر بعضی جاها غیر از این در صحیح البخاری. و مسلم؛ صلاة المسافرين وقصرها؛ حدیث (۸۰۷) و (۸۰۸) با اندکی اختلاف؛ هم از ابی مسعود.

(۳۳) أبوداود؛ الأدب؛ باب: ما يقول عند النوم؛ حدیث (۵۰۵۵) از نوفل الأشجعی رضی الله عنه. و الترمذی؛ الدعوات؛ باب: ما جاء فيمن يقرأ من القرآن عند المنام؛ حدیث (۳۴۰۳) هم از او .

(۳۴) البخاری؛ الدعوات؛ باب: التعوذ والقراءة عند المنام؛ حدیث (۶۳۱۹) از عایشه رضی الله عنها . و حدیث (۵۰۱۷) هم از او.

(۳۵) البخاری؛ فرض الحُمْس؛ باب: ما ذكر عن درع النبي صلى الله عليه وسلم؛ حدیث (۳۱۱۳) از علی رضی الله عنه. و بسیاری از جاهای دیگر. و مسلم؛ الذكر والدعاء؛ باب: التسبيح أول النهار وعند النوم؛ حدیث (۲۷۲۷) هم از او .

(۳۶) البخاری؛ الدعوات؛ باب: ما يقول إذا نام؛ حدیث (۶۳۱۲) از حذیفة رضی الله عنه. و مسلم؛ الذكر والدعاء؛ باب: ما يقول عند النوم؛ حدیث (۲۷۱۱) هم از او.

(۳۷) متفق عليه از حدیث ابی هریره رضی الله عنه، البخاری؛ الدعوات؛ باب: التعوذ والقراءة عند المنام؛ حدیث (۶۳۲۰). و مسلم؛ الذُّكْر =

=والدعاء والتوبة والاستغفار؛ باب: ما يقول عند النوم وأخذ المضجع؛ حديث (۲۷۱۴) .

(۳۸) البخاری؛ الدعوات؛ باب: ما يقول إذا نام؛ حديث (۶۳۱۳) از البراء بن عازب رضی اللہ عنہ . ومسلم؛ الذكر والدعاء؛ باب: ما يقول عند النوم؛ حديث (۲۷۱۰) هم از او .

(۳۹) البخاری؛ أبواب التهجد؛ باب: فضل من تعار من الليل فصلی؛ حديث (۱۱۵۴) از عبادة بن صامت رضی اللہ عنہ .

(۴۰) بهترین زمان برای گفتن ذکرها [ودعاهای] صبح، پس از نماز صبح تا نزدیکی طلوع آفتاب و بهترین وقت برای گفتن [دعاهای] و ذکرهای شام، از نماز عصر تا نزدیکی غروب آفتاب می‌باشند و در آیه ی کریمه نیز به آن اشاره شده است: ﴿ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا ﴾ [سورة طه: الآیة ۱۳۰] و هرکس، گفتن ذکرها را در زمان معین آن فراموش کند و در اتنا و میانه ی روز، حتی پس از طلوع آفتاب یا در میان شب پس از مغرب بگوید؛ گویی که شب هنگام آن اذکار را به جای آورده است؛ چنان که رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم می‌فرماید: (من نام عن حزبه من الليل أو عن شیء منه، فقرأه ما بین صلاة الفجر وصلاة الظهر، = کُتِبَ لَهُ

كأنا قرأه من الليل). مسلم (۷۴۷). هرکس از بهره و نصیب خود از ذکرهای شب و یا غیر آن خواب رفت [و فراموش کرد] و آن را میان نماز صبح تا نماز ظهر خواند، = برای او نوشته می‌شود مانند این که در شب آن را به جا آورده است.

(۴۱) البخاری؛ بدء الخلق؛ باب: صفة إبليس وجنوده؛ حدیث (۳۲۷۵) از ابی‌هریره رضی الله عنه.

(۴۲) فضیلت این ذکر و آن چه آورده شد، نزد رسول اکرم صلی الله علیه و آله تایید شده است.

(۴۳) أبوداود؛ الأدب؛ باب: ما يقول إذا أصبح؛ حدیث (۵۰۸۲) از عبدالله بن حُباب رضی الله عنه. والترمذی؛ الدعوات؛ باب الدعاء عند النوم؛ حدیث (۳۵۷۵) همچنین از او. و ترمذی گفت: حدیث حسن صحیح.

(۴۴) البخاری؛ الدعوات؛ باب: فضل التهليل؛ حدیث (۶۴۰۳) از ابی‌هریره رضی الله عنه و حدیث (۶۴۰۴) از ابی‌ایوب انصاری رضی الله عنه. و مسلم؛ الذكر والدعاء؛ باب: فضل التهليل والتسبيح والدعاء؛ حدیث (۲۶۹۳) هم از او.

(۴۵) مسلم؛ الذكر والدعاء؛ باب: التسييح أول النهار وعند النوم؛ حديث (۲۷۲۶) از جویره رضی الله عنها.

(۴۶) البخاری؛ الدعوات؛ باب: فضل التهليل؛ حديث (۶۴۰۵) از ابی هريره رضی الله عنه، ومسلم؛ كتاب: الذكر والدعاء؛ باب: فضل التهليل والتسييح والدعاء؛ حديث (۲۶۹۲) هم از او.

(۴۷) البخاری؛ أحاديث الأنبياء؛ بابُ بعد باب: (يزفون)؛ حديث (۳۳۷۰) از كعب بن عجرة رضی الله عنه. و در بسیاری قسمت های دیگر از صحیح بخاری . ومسلم؛ الصلاة؛ باب: الصلاة علي النبي صلى الله عليه وسلم بعد التشهد؛ حديث (۴۰۵) همچنین از كعب رضی الله عنه، و زیادت [ابراهيم وعلي] در دو جا نزد بخاری رحمه الله. اما عبارت [فی العالمین] در روایت مسلم رحمه الله اضافه آمده است.

(۴۸) قسمتی از حديث مسلم؛ الصلاة؛ باب: استحباب القول مثل قول المؤذن ...؛ حديث (۳۸۴) از عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما.

(۴۹) قسمتی از حديث ابوداود؛ باب: فضل يوم الجمعة وليلة الجمعة؛ حديث (۱۰۴۷) از اوس بن اوس تقفي رضی الله عنه، و احمد؛ مستند المدنیین؛ همچنین از حديث اوس؛ حديث (۱۵۷۲۹).

(۵۰) البخاری؛ الدعوات؛ باب: أفضل الاستغفار؛ حدیث (۶۳۰۶) از شداد بن اوس رضی الله عنه و حدیث (۶۳۲۳) همچنان از او با تأخیر قول: «أعوذ بك من شر ما صنعت» و با زیادت لفظ (لك) از قول رسول الله صلى الله عليه وآله: «وأبوء لك بذنبي».

(۵۱) البخاری؛ الدعوات؛ باب: استغفار النبي؛ حدیث (۶۳۰۷) از ابی هریره رضی الله عنه و مسلم؛ الذکر والدعاء والتوبة والاستغفار؛ باب: استحباب الاستغفار والاستكثار منه؛ حدیث (۲۷۰۲) از الأغر المزني رضی الله عنه و از ابن عمر رضی الله عنهما.

(۵۲) أبوداود؛ الأدب؛ باب: ما يقول إذا أصبح؛ حدیث (۵۰۶۸) از ابی هریره رضی الله عنه. به لفظ (النشور) در صبح و شام.

فایده: روایتی که در متن آمده است امام ابن القیم آن را در شرح سنن ابی داود ترجیح داده است با قول: (و این برترین روایت ثبت شده است، زیرا بیدار شدن از خواب صبح به معنای (النشور) و گردیدن و دگرگون شدن و منقلب شدن به سوی خواب در شام به معنای (المصیر) مرگ و رفتن به سوی خداست. نگا: مختصر سنن ابی داود للمندری ص ۳۳۰. و در تعلیق شیخ الألبانی بر صحیح ابی داود رحمه =

= الله ص ۹۵۶ جنین آمده: كذا الأصل، غير از این که در پانوشت، یکی از دو خط تصحیح شده: (وإليك التشور الأخيرة إلى: (وإليك المصير). اهـ.

(۵۳) الترمذی؛ الدعوات؛ باب: دعاء علمه النبي ﷺ أبابکر؛ حدیث (۳۵۲۹) از عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما .

(۵۴) أبوداود؛ الأدب؛ باب: ما يقول إذا أصبح؛ حدیث (۵۰۷۴) از عبدالله بن عمر رضی الله عنهما. وهمچنین امام احمد در مسند؛ حدیث (۴۷۷۰) از او.

(۵۵) مسلم؛ الذكر والدعاء؛ باب: التعوذ من شر ما عمل ومن شر ما لم يُعمل؛ حدیث (۲۷۲۳) از عبدالله بن مسعود ؓ.

(۵۶) أحمد؛ مسند المکین، از حدیث عبدالرحمن بن أبی بنی ؓ حدیث (۱۴۹۴۲) و همچنین در جاهای بسیاری از حدیث او ؓ. وابن السنی در عمل الیوم واللیلة؛ حدیث (۳۴).

(۵۷) مسلم؛ الذكر والدعاء؛ باب: فی التعوذ من سوء القضاء...؛ حدیث (۲۷۰۹) از ابی هریره ؓ.

(۵۸) أبوداود: الأدب؛ باب: ما يقول إذا أصبح حديث (۵۰۸۸) از عثمان رضی اللہ عنہ. والترمذی؛ الدعوات؛ باب: ما جاء في الدعاء إذا أصبح وإذا أمسى؛ حديث (۳۳۸۸) همچنین از او. وقال الترمذی: هذا حديث حسن صحيح غريب .

(۵۹) أبوداود: الأدب؛ باب: ماذا يقول إذا أصبح حديث (۵۰۷۲) و احمد در مسند؛ حديث (۱۹۱۷۷) هر دو از خادمان رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم با زیاد بودن کلمه ی (ثلاثاً) نزد احمد رحمه الله .

فهرست مطالب

ص	موضوع	م
۵	مقدمه علامه عبدالله بن جبرین	۰.۱
۷	مقدمه مؤلف	۰.۲
	فصل اول: ذکرهایی که مؤمن هر شبانه روز	۰.۳
۱۲	با خود همراه دارد	
۴۱	فصل دوم: ذکرهای صبح و شام	۰.۴
۵۹	پانوشت	۰.۵
۷۲	فهرست مطالب	۰.۶

حلقه سوم از سلسله
(توشه‌ی مؤمن) به پایان رسید و حلقه چهارم به
عنوان (معلم تجوید) در پی آن می‌آید